

ЗАШТО НАУКА НЕ МОЖЕ ВОДИ КА БОГУ

Венко Андоновски*
Филолошки факултет
„Блаже Конески“,
Универзитет „Св. Кирил
и Методије“, Скопје,
Северна Македонија

Апстракт: Раг се бави доказивањем тезе да чак и научни дискурс, уколико поштује логику научној открића, нужно завршава појмом Бога и Творца. На примеру лингвистике и семиотике се показује како оне, чак и када се држе аристотелијанских метафизика језика, воде до Бога као врхунској појма, а у Пирсовој верзији лингвистике и семиотике, где воде рачуна о суштом и појединачном, воде и до доживљаја биција као јуноће суштој, а не бесмисла. И све природне науке, а највише квантна физика, доказују постојање Бога, али на сваком је научнику хоће ли учинити тај скок из појма у конкретно духовно осећање суштој, скок из науке у веру, или не.

Кључне речи: лингвистика, метафизика, појам, доживљај, вера.

Ја сам филолог. Бавим се језиком и његовим творбама: пре свега књижевношћу (коју волим да зовем „лепословие“). Осим тога, и сам сам писац. У пракси се исповедам пред и у језику, проверавам његове речи, интонације, његова значења, нијансе и његову музику. Језик је, да се метафорично изразим, мој манастир. Убеђен сам да истинска књижевност, као и истинска уметност, нема други смисао осим да човека одведе до Бога: да му омогући прелаз (трансценденцију) из бића у надбиће.

Када сам писао роман *Пуйак светиа*, била је једна књига која ме је водила ка ономе што сам желео да саопштим. Била је то збирка мудрости православних светих отаца под насловом *Духовна градина*, коју је приредио отац Мелентије Хиландарац. Међу тим мудрим мислима које осветљавају Бога, стајала је и следећа: „Све што видимо сведочи о невидљивом.“ Одмах и без двоумљења, решио сам да она буде и једна од првих реченица мог романа. Нема потребе да кажем да се под тим „невидљивим“ у православном хришћанству, коме и сам припадам, подразумева Сведржитељ (Творац), а у платонистичким размишљањима која претходе хришћанству, под тим се подразумева појам Једног. Зашто се

* venko999lit@gmail.com.

уопште нисам двоумио да је ово реченица треба да стоји у првим, ударним мислима романа, оним које му дају „виолински кључ“ по коме ће све његове друге „ноте“ (делови) добити смисао приликом читања.

Па, зато што сам, бавећи се језиком, знао да је језик типичан пример за истинитост ове мисли. Такорећи сви европски лингвисти и сви семиотичари у нашем веку, од Фердинанда де Сосира, преко Емила Бенвениста, Андре Мартинеа, до Луиса Јелмслева и Пјер Гироа (уз мале варијације), сагласни су да је језични знак у суштини ентитет са два лица. Један ентитет (*означиош*) је увек материјалан, односно, он је некаква материјална (чулима доступна) јединица, а други је оно „одсутно“ о коме говори светоотачка мудрост: то „одсутно“ је *означено*, које се означава означитељем. Ова је мисао посебно изражена код Фердинанд де Сосира, оца модерне лингвистике: он децидно тврди да је језични знак нераздељив, договорен (конвенционалан) и увек постојан спој материјалног означитеља и појмовног означеног. Тако, када на листу хартије видим написан следећи серијал гласова (или када га чујем): *м-а-ј-к-а*, ја одмах у свест призивам појам „женски родитељ“. Присутно (у мом оку или уху) ми сведочи за одсутно.¹

То само значи да је језик једна од најснажнијих потврда о постојању „невидљивог“. Језик нам је дат да нас константно подсећа на постојање Творца, на Сведржитеља. Језик је Божји дар и подсетник за човека, а не човекова измишљотина.

Али, језик може, али и не мора да вас одведе до Бога. Он може да служи и за лагање, уместо за причање истине; за изражавање мржње уместо за љубав; њиме душа може да се води ка страстима и греховима, уместо ка Истини. Језиком се могу чинити и грешне ствари, исто као што се могу писати псалми за Бога. Као и све друго што нам је дато, ни језик сам по себи не гарантује „духовност“, нити остварење Божјег циља: на нашој је слободној вољи, а према томе и нашој слободи, за шта ћемо га користити. Неки верују да нам је језик дат само како би се остварила комуникација између човека и човека: они имају право, али то је и најнаивније тумачење језика. Ја сам заступник теистичког погледа на лингвистику и семиологију (науку о знацима), и убеђен сам да нам је језик дат, као и науке (које су језик над језицима), да нас одведе до Бога, не само до човека.

Ипак, са правом се може поставити питање: како језик, у коме видљиво (означитељ) сведочи о невидљивом (појам) може да нас одведе до Бога, када појмови служе за мишљење, а не за *осећање*? А свако ко је

¹ За лингвистичке детаље, видети Венко Андоновски, *Обдукција теорије*. Том 1: *Жива семиотика* (Скопје: „Галикул“, 2011), поглавље „Знак“, 55–70.

верник и ко је имао и најмање искуство са Богом, зна да се то искуство заснива на најдубљем, интимном *доживљају* (односно — *осећању*) битија. Није спорно да језиком могу да се изразе емоције, да он има и *емоцивну функцију*, али генерално гледано, језик је *мишљење*, а не осећање: осећања се најбоље изражавају (и најлакше читају) преко лица, односно миком, а од гласовних капацитета, за изражавање емоција довољан је и крик.² Појмовима се ипак мисли. Они уопштавају: када се каже „пас“ у свести се јавља појам „животиња из рода *canis, canis* који лаје“, али се не јавља *конкретан* пас ка коме негујем осећања, баш онај конкретан пас, са белом мрљом на глави и белим врхом на репу, преко кога сам *осећањима доживео*, научио и запамтио појам „пас“? Религиозно осећање подразумева *крајњу индивидуалности, личности*, подразумева код свакога од нас *осећање да је свако суштио једнако само(м) себи*, да је суштина сваког сушта само и само у њему самом, а не ван њега. Насупрот томе, свако уопштавање преко појма удаљава од Бога, зато што води ка сазнању да је *суштина сваког њојединачног суштира* изван њега, у некој уопштености, појму, роду, виду... Тако да када кажем „коњ трчи по ливади“, ја не кажем ништа о суштини, о *суштиом* тог коња, нити о суштини, *суштиом* те ливаде: у тој језичкој конструкцији *појам* „коњ“ трчи по *појму* „ливада“.

Духовно искуство, а са њим и религиозно осећање увек подразумевају свест да је *суштио — суштио у самом себи*. Смисао Христа није у општој фигури (појму, метафори) страдања због туђих грехова, већ у *осећању и личном искуству страдања* свакога од нас, који носимо своје крстове кроз живот. То *лично искуство* је у ствари и суштина Божанске литургије, која је срж вере.

Философ и историчар уметности, професор Жарко Видовић (1921–2016), један од ретких заступника теистичког погледа на језик и уметност, о томе разложно пише на једном месту у својој књизи *Оптеги о духовном искуству*, где запажа да *метафизичко* схватање језика удаљава од Бога и да је језик опасна замка, зато што је складиште појмова, а појмови су немоћни да изразе *религиозно* осећање према битију и *суштиом*:

„Своју истинску природу појам показује управо тамо где она не може да се сакрије: када појмом покушавамо да обухватимо („појмимо“) појединачну ствар! Ту се показује немоћ појма! Показује се да појам нема никакву могућу везу са „квалитетом“ (са садржином која опредељује суштину нечег појединачног или појединачног суштог). Појам *вида*, појам *рода* и појам *шопалистичког* ствари

² За детаље везане за емотивну и друге функције језика, видети Андоновски, *Обдукиција теорије*, поглавље „Функција, језична“.

(суштих) су могући, али појам *појединачної суштиї* није могућ! Ако је циљ да појединачну ствар (или неко сушто) укључимо у његов вид (по неком критеријуму, на пример по употребљивости), онда нам је појам неопходан, зато што већ сама намера за укључивање (те ствари у њеном роду) показује да ту ствар појмимо, и прилазимо јој појмећи је, тражећи јој место (у систему, у виду) према критеријумима корисности или употребљивости... Али, треба да схватимо шта та ствар *јесте*, а не за шта нам користи. Треба да схватимо *шта је коњ*, а не чему нам служи: за трку, за вучу, за ношење терета, за показивање. *И пре свакої моћућеї поимања, морамо да сїекнемо предсїаву шта је та ствар (или то сушто, коњ); а то предсїаву не можемо да сїекнемо поимањем. „Оно што је“ јесте суштина суштої. То појединачно сушто — у свом „квалитету“ (садржини, суштини) — може да буде схваћено само са показивањем — „ево ово овде и сада“! Шта је океан? Пробај да га препливаш, па ћеш знати — ако преживиш“ (истакнуто моје).*³

То значи: лични оглед и лично искуство су пресудни за *предпоимање* света, битија. А то опет значи: није свест последица мишљења, већ је мишљење последица свести. Свест је свест о битију, о суштом, о Богу. Али та свест није појмљива, већ *осећајна*, рађа се из *осећања љуноће битија*, из *одушевљења пред шом љуноћом битија*, из *одушевљења* сваким суштим Творца. Зато, свако мишљење (а оно је могуће само у појмовима) подразумева, колико год нам то изгледало апсурдно, *напад на сушто*: „Сушто је истоветно својој суштини, па ако неко, покушавајући да сазна суштину суштог одвоји сушто од његове суштине (стављајући га у појам), он заправо покушава да одвоји суштину од суштог и тиме врши напад на сушто“.⁴ И још јасније речено, да језику претходи једно сазнајно искуство (једна *предносеолоїја*), што није појам већ *осећање*: „Показује се истина битија. То показивање нема никакве везе са поимањем. (...) Шта је висина — то могу да осете само они који су падали са висине, па остали живи. То је *показивање*: схватање битија. Знање за битије (сазнавање истине о битију) увек се граничи са смрћу или бар са смртном опасношћу. Сазнавање истине о битију је „емпирија“ (искуство, тачније искуство опасности)...“⁵

Овде Видовић јасно указује да нема доживљаја света без личног ношења крста и личног искуства („смртног искуства“), и да мишљење у појмовима није пут до вере, до *ошворености човека ка битију*. Та *ошво-*

³ Жарко Видовић, *Оїледи о духовном искуству* (Нови Сад: „Балканија“, 2019), 132.

⁴ Видовић, *Оїледи*, 133.

⁵ Видовић, *Оїледи*, 133.

реност је у ствари човекова *сиремност* да стане пред битије и да се суочи са његовом Истином: та *оџвореност* је знак истинске вере. Насупрот томе, појмовно мишљење је само метафизичко схватање света, противно платонизму и платонистичком мислећем хришћанству. Видовић јасно указује да под *метафизиком* подразумева и католичку метафизичку теологију (која до Бога долази преко појмова), а под *осећајном свеићу за бићије* — православно хришћанство, засновано на личном искуству и личном односу са Богом. За њега је религиозно искуство један вид *џред-лоћичној сазнања о бићију*: оно му претходи, као осећање мишљењу. Ево резимеа његовог теолошког становишта према језику и мишљењу:

„У показивању појединачне ствари — у њеном 'квалитету' (садржини, суштини, оно што она јесте, без обзира на њено могуће место, улогу или функцију у неком систему) — догађа се ДОЖИВЉАЈ, а не мишљење! И када је *човек оџворен за доживљај*, у његов видокруг 'упадају' све ствари и сва сушта у том тренутку доживљаја. Показивање, према томе, није само неко „ово ове сада“ (као што то покушава да нам докаже Хегел у Феноменологији духа, тобоже духа), већ се ту и сам човек догађа као ДОЖИВЉАЈ. Ту се и човек показује. Човек није само мишљење, већ и доживљај. А то су две различите ипостаси човековог битија.“⁶

Јасно је да Видовић, вођен идејама платонизма и платонистичког мислећег хришћанства, свестан да је језик, ако је уистину такав, и ако „појам може да буде истоветан само *са речју*, а не са ствари (res)коју би та реч означавала“,⁷ „ограничено“ средство за пут до Бога. Видовић тако устаје против метафизичке лингвистике Фердинанда де Сосира и његових истомишљеника. Код Де Сосира, као што смо већ рекли, знак је дводелан — има свој материјални део (означитељ) и свој нематеријални део (појам), а веза између њих је увек стална и договорена (конвенционална, арбитравана). И увек један исти означитељ у нашу свест призива један исти појам, али не и саму *сџвар* (нити њену конкретну суштину) која се у тренутку означавања означава. Та *сџвар* код Де Сосира се зове *референџи*, и остаје изван знака — као „означени предмет“ изван реалности.

Али, Видовићу, када је ово писао, вероватно није било познато да постоји једна лингвистичка, а следствено њој и семиолошка школа, која би много више одговарала његовој теистичкој концепцији јези-

---

⁶ Видовић, *Оџледи*, 134. За ипостаси у платонизму и православљу Видовић темељно говори на неколико места у истој књизи.

⁷ Видовић, *Оџледи*, 135.

ка и уметности. То је, парадоксално, семиотика (лингвистика) Чарлса Саундерс Пирса, оца прагматике, која би најмање требала да има неке везе са православним хришћанским поимањем битија! По овој концепцији знака, језику се враћа она *субјективност* и *доживљај сушности* о коме Видовић говори. Наиме, код Пирса се знак састоји не из два, већ из *три* елемента: као и код Де Сосира постоји *означитељ* (материјални део, „преносник“, који Пирс назива *sign vehicle*), потом и појам или *designatum*, али постоји и трећи елемент који Пирс назива *интерпретација*: то је *субјективан, личан, искусствен појам* којим *интерпретација* (корисник знака) преводи општи појам или *designatum*, у појам познат *његовом искусству* или *доживљају* истог појма. Тако би, по овој Пирсовој концепцији, када неко каже „пас“, у мојој свести требао да се јави појам („означено“, *designatum*: „животиња из рода *canis, canis*“), али да се деси и субјективизација тј. „превод“ тог појма у „лични појам“, односно у осећајно искуство (јер је „лични појам“ контрадикција), па ћу ја помислити на свог или мени омиљеног пса — златног ретривера, а ви на неког вашег, вама познатог, већ *доживљеног* пса — пудлицу, вучјака, шарпланинца. Зато се каже да Пирсова лингвистика враћа језику изгубљену „субјективност“, који се схвата метафизички, као гола, ледена веза између означитеља и појма, без икаквог *искусвеног* односа језика са светом.

Необично је да ова концепција језика није била позната Видовићу, једном од најупућенијих српских филозофа, лингвиста и теоретичара уметности са теистичким погледима на ове феномене.

* * *

Али, било како било: и поред изражене сумње (не само код Видовића, већ и код виђених теолога) да језик, а следствено томе и науке са својим „специјалним (а најопштијим) језицима“ не могу да одведу до Бога и до аутентичног, духовног *доживљаја* света, ја лично мислим да то није тако. У најгорем случају, језик и науке, чак и ако су само сведени на појмове и појмовно мишљење (који искључују *осећајни доживљај* суштог битија), ипак воде до *појма о Боју*. И то нужно. Свака истинска, логички консеквентно изведена наука нужно води до и завршава појмом Бога. А ако не води ка Њему, онда се наука не придржава сопственог „*Светиот*“ *писма* — логичног мишљења. То значи да је мислила неконсеквентно и логички некохерентно. Логика не може да замени верско *осећање*, али она ипак води до логичке конструкције појма Бога: завршава са идејом да је космос *дизајн*, а то подразумева — интелигентног *творца* и, разуме се, почетак свих догађаја у времену.

Зато су, највећи научни генији у историји човечанства, ако не на почетку, онда сигурно на крају свог „логичког путешствија“ кроз науку — завршили као верници. Не треба много доказа за то: Алберт Ајнштајн, на питање да ли је верник, одговорио је оном чувеном реченицом — „Зар би се бавио нечим тако величанственим као што је Васиона, да не верујем у њеног Творца?“. Никола Тесла се целог свог живота бавио кроћењем муња и храћењем својих голубова. И муње и голубови су небеска нешта, тако да је као човек загледан у небо сањао о томе да човечанству поклани бесплатну електричну енергију са бежичним преносом. Био је убеђен да ни један човек нема право да продаје електроне које је створио Бог, макар био капиталиста и проналазач ранга једног Едисона. Таква убеђења може да има само верник.

Интересантно да логика у природним наукама увек лакше и јасније доказује присуство Бога (Творца), него логика у хуманистичким и друштвеним наукама. То је и разумљиво, јер се природне науке баве са нечим што човек *није створио* (универзумом), а друштвене се баве „царством земаљским“, односно људским творевинама — друштвима. Природне науке се баве савршеним, а друштвене пролазним, иако и једне и друге користе логику.

Било како било, науке увек долазе до једне границе од које на даље логично мишљење више *не помаже*. Потребан је скок од разума до вере, од *појма* до оног *осећајног доживљаја битија* (религиозни, духовни оглед) о коме, са толико љубави, говори Видовић. Са тог становишта, појмови могу једино да служе да се њима *докаже* постојање Бога (и та им заслуга није мала); али се код научника који су стартовали као атеисти, *вера*, као *лични однос* са Богом, догађа тек након тог доказа. Они су, у том смислу, као неверни Тома: докле год са појмом „не дотакну Творца“, не верују у Њега. Они после много година и деценија, путем логике долазе до онога до чега обичан верник долази у *једном шрену* срцем и оном *ошвореношћу за доживљавање сушних* битија као „овде и сада“.

Да ли су онда науке узалудно губљење времена? Наравно да не. Најпре, иако већина од њих тога уопште није свесна, они константно доказују постојање Бога, чак и када тврде да су атеисти (као на пример, Стивен Хокинг). Неки од њих, као што је Ајнштајн, су теисти, па су свесни да је оно чиме се баве заправо „откривање Бога“. Ајнштајн нам је, на пример, својом *Теоријом релативитета*, доказао да су време и простор нераздељиво повезани и да су релативни. Али, истом теоријом је доказао и једно старо хришћанско начело: да ни један грех не може да се сакрије од Њега, јер како је казано у „Духовној градини“ оца Мелентија Хиландарца, „Он у најтамнијој ноћи види и најцрњег мрва, па чак и чује топот ногу његових“. Како бих објаснио на шта мислим, послужићу

се примером из књижевности: ликом Ђура Мартића, из приче „Мисао на вечност“ („Misao na vječnost“) хрватског постмодернисте Јанка Лесковара. Тај Ђуро Мартић је учен човек кога интересују астрономија и предајнштајновска научна сазнања о времену и простору. Осим тога, он је и човек због кога се, у младости, убила једна девојка: тај свој грех Ђуро крије од свих, а највише од себе, потискујући га у подсвест. Девојка је остала трудна са њим, он је одбацио и она се убила: за то не зна нико (чак ни њени родитељи). Нико осим Ђура. Како Ђуро долази до сазнања да, осим њега самог, ипак постоји *joш један* сведок за његов грех — Бог? Преко науке! Наиме, при крају приче, он стоји поред прозора и посматра залазак сунца. И, присећајући се најновијих научних сазнања о космосу, које је читао у астрономским списанијима, размишља овако:

„Поново је приметио своје суве руке, танке ноге, а кроз прозор је видео сунце на западу, које је већ додиривало врх Куне горе. Али то је био само привид. Сунце мора да је зашло пре осам и по минута; толико треба да његова светлост дође до нас. Светлости северне Поларне Звезде треба тридесет година да дође до нас. Значи, тридесет, тридесет година је потребно светлости са наше земље да стигне до Поларне Звезде. Види, значи: по томе, данашњи дан би могао да се види на северној Поларној Звезди за 30 година, Па то значи, да данашњи дан није нестао, није изгубљен, ах, за тридесет година ће се видети на северној Поларној Звезди, за пет хиљада година ће се видети на Млечном Путу: и даље, све даље у васиони, све даље без краја и увек жива, падаће светлосна слика земље на данашњи дан. Ох, боже, боже, ништа не умире, ништа не пропада, све је вечно. (...) Када умрем, можда ће ми душа, као мисли, летети са звезде на звезду. О, лепоте! Сазнаће она прошлост свих векова, јер све је, све, запамћено у васиони, ништа није изгубљено; слике светлости сваког тренутка постојања, отиснуте су у васиони.“

У овој сцени, у којој су изложени тачни научни (астрономски) подаци, Ђуро Мартић се постаје *религиозно* освешћен: постаје свестан да не постоји садашњост, већ само *прошлост* и, да следствено томе, не може да побегне ни од прошлости, нити од свог греха у прошлости. Зато што је, астрономски речено, тачно да: када год и да погледамо у Сунце, иако мислимо да гледамо сунце сада, ми заправо гледамо сунце од пре осам и по минута! Што у ствари говори и о томе каква је идеја да постоји објективно сазнање на свету „сада“ и „овде“?! То значи да објективно „сада“ не постоји: постоји само прошлост! Тако произлази да је Ајнштајн својом науком доказао још једно теолошко начело: да је овај свет привид, наро-

чито када је у питању категорија времена. Зар није то, у ствари — идеја о надбитију као о *јединственој, ванвременој, а невидљивој стварности*?

Друго: научници, уређујући феномене у системе, класирајући их, правећи целе таксономије, уочавајући њихове разлике и сличности, ипак долазе до неких открића која су корисна за човечанство: лекови, вакцине, ствари које олакшавају живот. Они, у ствари, откривају *принципе и законе* по којима је *интелигентни* творац створио битије (све што постоји). Откривају принципе универзалног ума.

Али, са наукама, осим могућности да се лакша живот и могућности да се логички докаже постојање Бога, човеку је дата и граница познања и самопознања: мишљење не може да пређе границу битија и да одведе до надбитија (Једног, оног што је невидљиво). То може само вера и, у неким случајевима, поезија и уметност, под условом да су „свештене“, а не световне и профане.

На тој граници, на којој појам постаје немоћан, а научник стоји пред избором: или да „скочи“ у надбитије, да поверује, или да се врати назад у науку и да *настави да лоцира*, верујући да је сигурно негде погрешно и залутао научном путу, чим је стигао до *несхватљивој и нејојмљивој* (Бога), стоје готово све данашње науке: оне доживљавају свој мисаони (појмовни) климакс.

О томе говори једна изузетна књига, коју на срећу и захваљујући издавачу „Три“ имамо и на македонском језику: *Поље*, од Лина Мектагарта. Књига је увид у најсавременија научна истраживања на пољу квантне физике, науке која се појавила почетком двадесетог века и која је најбрже од свих наука стигла до Бога, називајући га „Поље“, односно, квантно поље иза свих квантних, енергетских поља. Та је наука дошла до границе на којој честице материје (Њутново механистичко и корпускуларно схватање света) прелазе у чисту енергију. Књига и почиње управо на „оној граници“ на којој наука нужно прелази у — веру, а појам у *осећајни доживљај*:

„Данас стојимо на прагу револуције — револуције која је смела и дубока као Ајнштајново откриће теорије релативности. На самој граници науке се рађају нове идеје, које пркосе свим нашим уверењима о функционисању нашег света и нас самих. Нова открића доказују оно што је религија одувек тврдила: да су људи много више од крви и меса. (...) На најелементарнијем нивоу, човек није хемијска реакција, већ енергетско пуњење. Човек је, као и свако живо биће, збир енергија у енергетском пољу, и повезан је са свиме у свету. То пулсирајуће енергетско поље је централни покретач нашег бића и наше свести, алфа и омега нашег постојања.

Наше тело у односу на васиону не прави разлику — ја и не ја — зато што их повезује једно базично енергетско поље. Поље утиче на највише функције нашег ума и представља извор информација које одређују раст нашег тела. То је наш мозак, наше срце, наше памћење, то је нацрт света за сва времена. Поље, а не микроби или гени, је сила од које на крају зависи да ли смо здрави или болесни и са којом морамо да радимо да би оздравили. Ми смо причвршћени и везани за наш свет и представљамо његов неодвојив део; наша једина и основна истина је наш однос са њим. *Поље је*, као што је Ајнштајн концизно рекао, *једина стварности (...)* Савремени квантни физичари експериментално показују да би могла да постоји животна сила која прожима целу васиону, коју неки називају колективна свест, а теолози Свети Дух.⁸

Ето како језик науке постаје поезија о Богу. Да ли сте прочитали нешто јасније (произашло из научног пера) о познавању и прослављању Бога од овога? „Поље“ је Бог: у књизи се износи и податак да је то „енергетско поље иза свих поља“, и „поље које пулсира у свим честицама материје и свим познатим енергијама“ бесконачно снажно: када бисмо успели да узмемо само један кубни метар његове енергије, за неколико минута би узаврели сви океани на свету! У то нас убеђују савремени квантни физичари, поново се бавећи рачунима и логиком. На тај начин они потврђују да су и библијска чуда (као оно са Мојсијем и отварањем мора под његовим ногама) *научно засноване моћности*.

То надбитије које повезује све, за савремене квантне физичаре је квантно поље изнад свих поља: Вернер Хајзенберг, један од пионира квантне (субатомске) физике, установио је принцип „неопредељености“ материје, којим је дошао до границе на којој материја престаје „да се понаша“ предвидљиво, односно као материја, па прелази у *мрежу енергија*: „Када су пионири квантне физике стекли увид у само срце материје, били су запањени оним што су видели. Најситнији делови материје уопште нису били материја какву познајемо, односно, нису били ништа одређено, већ некад једно, а некад сасвим нешто друго. Још чудније је то што су често истовремено били више нечега. А најзначајније откриће је било да субатомске честице немају значење саме за себе, у изолацији, већ искључиво у односу са свим осталима. Материја, на свом основном нивоу, не може да се рашчлани на самодоволне мале јединице, већ је сасвим недељива. Универзум може да се схвати искључиво као динамична мрежа међусобне повезаности. Једном

⁸ Лин Мектагарт, *Поље* (Скопје: „Три“, 2007), 13–14.

повезане ствари остају повезане и у времену и у простору. Показало се да су и време и простор само арбитрарне творевине које су већ неприменљиве за овај ниво света. Време и простор — каквим их знамо — у ствари уопште не постоје. Све што можемо да видимо, докле год нам допире поглед, све је један дуги пејзаж од 'овде' и 'сада'.⁹

Зар тај није тај „дуги пејзаж од 'овде“ и 'сада“ — осећање бесконачности, вечности, сећање на бесмртност? Зар није управо то онај духовни оглед о коме је говорио Видовић као о „овде и сада“? Зар није то „показивање“ суштог битија и зар није то онај „скок“ од појма у веру, од битија у надбитије, од нижег у виши ипостас човековог бића (речено неоплатонистичким речником)? И како да се тумачи чињеница да су се ови квантни физичари (сви до једног) окренули књигама које расправљају о *духовном* и *религиозном* огледу, а да се најзначајнији од њих, Хајзенберг, окренуо управо Платону, који је преко неоплатониста и Плотина зачетник православне хришћанске теологије? Ево сведочења о томе да је наука *морала* да се окрене ка *духовности*, како би се суочила са Истином о битију, са надбитијем које је невидљиво, а стоји иза сваког суштог у битију:

„Пионири квантне физике — Ервин Шредингер, Вернер Хајзенберг, Нилс Бор и Волфганг Паули — некако су осетили да су крочили на забрањено подручје метафизике. Како би схватили дубоку истину необичног субатомског света који су проучавали, окренули су се класичним филозофским делима. Паули је истраживао психоанализу и архетипове, као и кабалу, Бор је проучавао кинеску филозофију и Таоизам, Шредингер се удубио у хиндуистичку филозофију, а Хајзенберг у старогрчку Платонову теорију.“¹⁰

Ту ћу стати. Нисам ни квантни физичар, ни теолог и не желим да ризикујем да будем лаик тамо где постоје зналци. Ја сам лингвиста и писац. И знам да све науке, а посебно моја, воде ка Богу. Да све што постоји сведочи о невидљивом.

У овом тренутку, поглед ми пада на књигу *Ана Карењина* великог Толстоја. Гледам књигу, могу да је дотакнем. Али, *роман* о Ани Карењини није сам тај предмет са плавом корицом на којој пише *Ана Карењина*. Роман је невидљив: он је у глави онога који буде отворио тај предмет са плавом корицом и буде почео да чита, *ошворен пред бићима*. Само тада и тамо, у његовој глави, постоји *Ана Карењина*. То ме и

---

⁹ Мектагарт, *Поље*, 15–16.

¹⁰ Мектагарт, *Поље*, 16.

храбри: и мој занат (писање) и моја наука (о језику) могу да ме одведу до Бога. До надбитија, које једино даје смисао битију. Јер: све што видимо, заиста сведочи о невидљивом.

Цитирана литература:

Андоновски, Венко. *Обдукција теорије. Том 1: Жива семиотика*. Скопје: „Галикул“, 2011

Видовић, Жарко. *Огледи о духовном искуству*. Нови Сад: „Балканија“, 2019.

Мектагарт, Лин. *Поле*. Скопје: „Три“, 2007.

Примљено: 1. 7. 2020.

Одобрено: 1. 9. 2020.

WHY THE SCIENCE NECESSARILY LEADS TO GOD

Venko Andonovski

*“Blaže Koneski” Faculty of Philology,
Ss. Cyril and Methodius University of Skopje,
North Macedonia*

Summary: The paper deals with proving the thesis that even scientific discourse, if it respects the logic of scientific discovery, necessarily ends with the notion of God and the Creator. The example of linguistics and semiotics shows how these sciences, even when adhering to the Aristotelian metaphysics of language, lead to God as the supreme concept, and in Pierce’s version of linguistics and semiotics, where the essence and the entity are taken into consideration, these sciences lead to experience of Being as the fullness of entity, instead of meaninglessness. All natural sciences, and most of all quantum physics, prove the existence of God, but it is up to every scientist whether or not he will make the leap from intellection into a concrete spiritual feeling of entity essence, a leap from science into faith.

Key words: Linguistics, metaphysics, thought, experience, faith.